

José Fabregat Fabregat,

(propietari de la fàbrica de farina "La Pilarica")

CINTA MOLINER

Quan el professor Joan Mateu, a l'octubre passat, en la visita guiada que férem pel poble dintre les Jornades Culturals, ens parlà de l'expansió urbanística de les Coves, anomenà la fàbrica de farina com a una indústria a ressaltar. Aleshores em vaig adonar de la importància que esta fàbrica de farina degué tindre per al nostre poble, al llarg del temps que va funcionar. Vaig pensar que seria interessant dedicar-li unes pàgines al Tossal.

L'altra nit parlant de quan érem menuts amb Pilar Muñoz (Pili la de la farinera), ella em digué que sempre recorda la seua infantesa lligada al soroll de les màquines de moldre de la farinera, per on jugava amb els seus germans. Em contà algunes anècdotes i això va augmentar encara més el meu interès.

Finalment em vaig decidir a telefonar a José Fabregat, propietari de l'empresa.

Aquella mateixa vesprada ja estava xarrant amb ell. José Fabregat Fabregat, Pepe el de la farinera, com el coneixen tots familiarment, és un home amb bona memòria, facilitat de paraula i amb una gran experiència adquirida al llarg de tots els anys que va estar al front de la fàbrica. Amb tot això, és fàcil recabar dades.

Explica que la fàbrica la fundà el seu pare José Fabregat Tena, l'any 1932, "el primer de gener de l'any 32, ens traslladàrem des de Benassal, jo tenia aleshores 15 anys. El meu pare havia vingut un temps abans per a organitzar les coses. Quan la nostra vivenda estava preparada ens traslladàrem la resta de la família, però encara calia acabar la fàbrica i ficar-la en funcionament".

- Per què el seu pare va elegir aquest poble?

La meua família tenia ja tradició molinera, el meu avi havia sigut moliner a la província de Terol i el meu pare també fou moliner. Aquest poble era, amb diferència, el que més molins tenia de tota la província, el meu pare pensà que per a subsistir tots aquells molins, s'havia de produir molt de gra, per tant este era un bon lloc. A més a més, les comunicacions també eren molt bones. Suposo que tot va influir.

- El seu pare era un home amb molta visió de futur...

Sí, era emprenedor i amb molt de coratge. La inversió que va fer va ser de 200.000 pts.

- Això eren molts diners per a aquella època, no?

Sí, era una suma important, però ho va fer amb molt de seny. Per aquella època, ja es veia que el futur de la molineria estava en les fàbriques i no en els molins hidràulics. Les fàbriques oferien més facilitats per al transport, més qualitat en la molta, més rapidesa etc.

Mon pare contava que un moliner li va dir que ell faria tancar tots els molins. Els molins hidràulics, efectivament, van anar tancant, però també per la pròpia evolució de la vida, del progrés i fins i tot de la climatologia. Encara que no hagueren aparegut les farineres, sense aigua pel riu els molins no hagueren pogut funcionar. De manera que poc a poc els deu molins que en aquell moment funcionaven a este terme i que tan bé ha estudiat Benjamí Barberà, van deixar de funcionar. El del mas de

José Fabregat Fabregat. Any 1940.

Molinet, Molí la Punta, la Cava, Consell, la Maria, Trencafaves, La Roca, Troneta, L'Hom i En Civit.

- Podria concretar algunes dades tècniques sobre el funcionament de la farinera?

La nostra fàbrica, que el meu pare batejà com "Fàbrica de Harinas La Pilarica", en memòria als nostres orígens aragonesos, va funcionar amb les instal·lacions inicials fins el 1946 produint 7.000 Kg de moltura cada dia. L'any 1946, jo vaig fer una renovació de les instal·lacions, vaig ficar més maquinària i més moderna, i vam passar de 7.000 a 15.000 Kg, és a dir, es va més que doblar la producció.

Molíem el gra del particular i també produïem farina comercial per a les panaderies.

Bastíem a molts llocs, i cobríem un radi de 50 Km. Els fabricants no podíem comprar el blat al particular. El compràvem a l'Estat mitjançant un organisme que s'anomenava Servicio Nacional del Trigo. Hi havia control per part del govern, enviaven a un delegat que pesava i controlava les partides.

Per a conservar el gra que compràvem i la farina